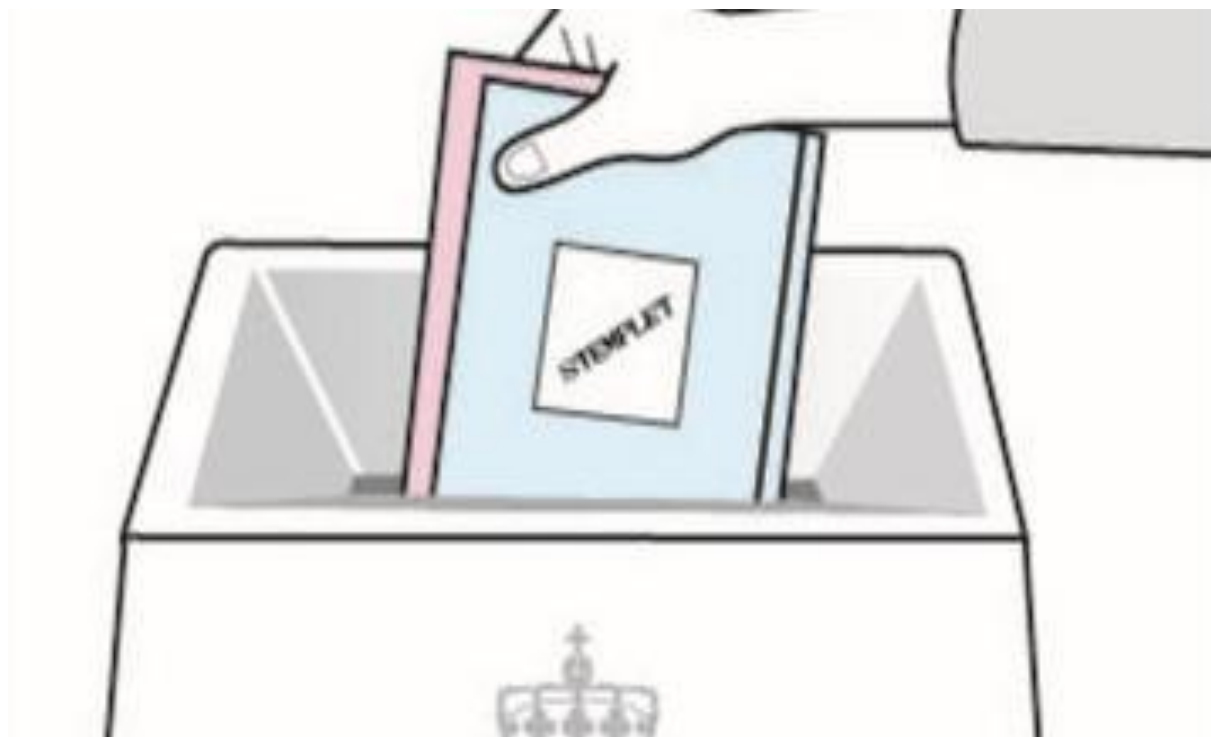

Valgdirektoratet

Valggjennomføringsundersøkelsen 2017

Pnr. 17101436

15.02.2018

Innhold

Oppsummering.....	3
1. INNLEDNING	5
2. VALGDIREKTORATETS TJENESTER	5
2.1 Helhetlig tilbakemelding.....	5
2.2 Veiledning.....	7
2.3 Foretrukket arbeidsverktøy.....	8
2.4 Foretrukket informasjonskanal	9
2.5 Foretrukket opplæring	9
2.6 Skannetjenester.....	10
3. LOKAL VALGFORBEREDELSE	11
3.1 Kretsjusteringer	11
3.2 Valgkort og stemmesedler	12
3.3 Valglokalenes egnethet	13
3.4 Forhåndsstemming.....	14
4. VALGDAGEN	15
4.1 Valglokalene på valgdagen	15
4.2 Velgerregistrering.....	16
4.3 Ekstraordinært kommunestyrevalg i Færder	18
4.4 Klagebehandling	18
5. GENERELLE FORHOLD.....	18
5.1 Sikkerhet og beredskap	19
5.2 Fylkenes egne vurderinger	20
5.3 Generelle brukervurderinger	21
Vedlegg 1: Om undersøkelsen	
Vedlegg 2: Spørreskjema (Se eget vedlegg)	

Oppsummering

Valgdirektoratet har i etterkant av stortingsvalget 2017 rettet en spørreskjemaundersøkelse mot valgmedarbeidere i fylker og kommuner, for å få tilbakemelding på direktoratets tjenester til tilknytning til valgforberedelser og - gjennomføring. Kantar TNS har analysert svarene.

1. De aller fleste kommunene er godt tilfredse med Valgdirektoratets tjenester og med veiledningen de har fått i valggjennomføringen.
2. De fleste av dagens løsninger i direktoratet kan videreføres frem mot neste valg:
 - Opplæringen kan fortsatt kombinere e-læring og opplæringssamling, gjerne ytterligere tilpasset brukernes ulike ferdigheter.
 - Brukernes viktigste hjelpemidler vil være Valgmedarbeiderportalen og/eller brukerstøtten.
 - Dialogen med brukerne skjer i hovedsak med e-post, samtidig som det kan søkes effektiv og bred felles varslingsordning til bruk i akutte situasjoner.
 - Avropløsningen for skannetjenester videreføres, eventuelt tilpasset felles administrasjon via fylkenes innkjøpsordninger.
 - Dagens ordning for trykking og utsending av stemmesedler fungerer bra. Sedler med punktskrift har tendens til å klebe.
 - Ordningen med stemmesedler uten konvolutt videreføres. (Rutiner for håndtering av stempeling av sedler som skal videresendes, bruk av blanke sedler som omslag, velgere som søker å anonymisere stemmen ved å pakke seddelen inn i en blank seddel, etc., gjennomgås).
 - Elektronisk manntallsavkrysning gir betydelig effektiviseringsgevinst, og søkes utvidet til ikke-brukere som ønsker det/har mulighet for det.
3. Samtidig pekes det på mulige forbedringspunkter i Valgdirektoratets tjenester. Disse speiler ofte spesifikke erfaringer den enkelte kommune har gjort seg ved dette valget, men kan samtidig ha allmenn gyldighet:
 - Det etterspørres en oversiktskalender for valggjennomføringen med anvisning av tidspunkt for når det kan være hensiktsmessig å utføre de respektive oppgaver.
 - Utsending av valgkort gir mye retur, grunnet manglende/ukorrekte adresser. Dette avfører i sin tur en rekke henvendelser til kommunene om muligheten for å stemme uten valgkort. Alternativer for utsendingen kan vurderes i samråd med Posten, eventuelt sammen med informasjonstiltak overfor velgerne.
 - Rutiner for stempeling av stemmesedler som skal videresendes, gjennomgås.
 - Kvaliteten på brukerstøtten er varierende, dels personavhengig (mange kommuner er svært godt fornøyde med tjenesten). Det gis tidvis informasjon som er i motstrid til Valgmedarbeiderportalen, samtidig som det gis ulike svar på samme spørsmål. Fokus i veiledningen kan i større grad dreies fra fokus på lover og regler mot praktisk gjennomføring.
 - Mulighet for å dele opp batchene under skanning, slik at avgrensede deler av batchene kan re-telles ved feil.
 - Selv om de fleste kommunene mener å ha tilstrekkelig kunnskap om behandling av klager på valggjennomføringen, og ettersom mange kommuner ennå ikke har slik erfaring, vil klagebehandling kunne gjøres til tema for gjennomgang i opplæringssamlingene.
 - Det er behov for ytterligere veiledning til fylkene i utfyllingen av møtebok del 1, eventuelt utarbeiding av standard instruks for dette formål.

4. Endelig kan erfaringer fra kommunenes egen gjennomføring tas med i det videre arbeidet:
- De fleste kommunene har etter egen vurdering egne egnede stemmelokaler, og i de fleste tilfellene med universell tilgang både under forhåndsstemming og på valgdagen. Det kan vurderes hvorvidt full universell dekning skal være et mål. Tilfeldigheter under gjennomføringen vil kunne være vanskelige å imøtekomme fullt ut.
 - De aller fleste kommunene avviklet valget uten kø. Kø skyldes dels regulære forhold som lokalenes størrelse og bemanning, men også tilfeldigheter i volumet av fremmøtte velgere.
 - Flere kommuner har avvist velgere grunnet manglende legitimasjon, samtidig som det er usikkerhet knyttet til avvisningenes volum.
 - Det ekstraordinære valget i Færder hadde begrenset betydning i de fleste kommunene, samtidig som mottak og videresending av forhåndsstemmer forløp uten problem
 - De fleste kommunene har fokus mot fysisk sikring av lokaler og materiell, samt bemanningsplaner, og baserer sikringen på egen kompetanse. Det utarbeides i mindre grad ROS- og beredskapsplaner og praktiske øvelser. Eksterne leverandører er i liten grad involvert, men mange viser til opplæringssamlingene. Sikkerhetsbehovet kan gjennomgås, eventuelt med referanse til Valgdirektoratets veileder på VMP.
 - Samarbeidet mellom kommuner og fylker i gjennomføringen er stort sett velfungerende.

Både kommuner og fylkeskommuner gir en rekke spesifikke tilbakemeldinger, til utdyping av gitte svar eller som egne punkter. Systematisk gjennomgang av disse vil kunne identifisere eventuelle huller i informasjonen gitt på Valgdirektoratets sentrale informasjonsplattformer, og eventuelle momenter til en FAQ løsning for avlastning av førstelinjen i en hektisk valgkamp.

1. INNLEDNING

Valgdirektoratet har i etterkant av stortingsvalget 2017 rettet en spørreskjemaundersøkelse mot valgmedarbeidere i fylker og kommuner, for å få tilbakemelding på direktoratets tjenester til tilknytning til valgforberedelser og - gjennomføring. Tilbakemeldingene benyttes i direktoratets vurdering av gjennomføringen og i forberedelsene til kommune- og fylkestingsvalgene i 2019.

Undersøkelsen er tilrettelagt og administrert av Valgdirektoratet. Den er adressert til valgansvarlig eller til annen sentral valgmedarbeider i 426 kommuner og 18 fylkeskommuner¹. 336 kommuner og 15 fylkeskommuner har levert tilnærmet komplett besvarelse, tilsvarende 79% og 83% av utsendte skjema henholdsvis. Utvalgene følger gjennomgående landets geografiske fordeling.

De to forvaltningsnivåenes oppgaver i valggjennomføringen er dels overlappende, dels forskjellige. Fylkene gjør enkelte av de samme vurderingene som kommunene. Samtidig gjør de egne spesifikke vurderinger og det samlede vurderingsomfanget er mindre omfattende enn for kommunene.

Svarene er analysert av Kantar TNS. Kartleggingen er i utgangspunktet basert på spørsmål med faste svarkategorier. Samtidig er flere spørsmål helt «åpne» der respondentene kan notere synspunkter i fri tekst, mens de faste spørsmålene også har åpen svarkategori til notering av situasjoner som ligger utenfor rammen av svaralternativene. Tekstkommentarer er ofte spesifikke, og er oppsummert skjematisk i det følgende. En tabellarisk oppstilling av alle undersøkelsens svar finnes som egne tabellvedlegg for kommuner og fylker henholdsvis.

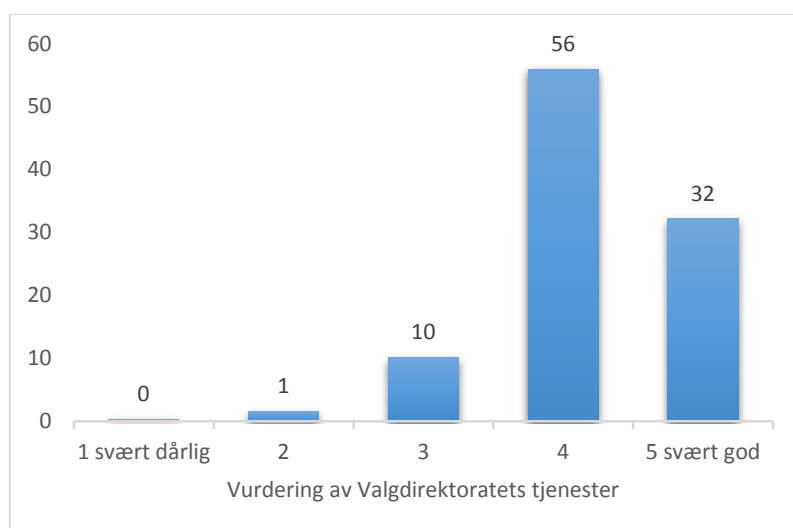
2. VALGDIREKTORATETS TJENESTER

Vurderingens utgangspunkt er valgmedarbeidernes generelle og overordnede tilbakemelding - de samlede vurderingene av Valgdirektoratets tjenester og veiledning til tilknytning til valgets forberedelse og gjennomføring.

2.1 Helhetlig tilbakemelding

Kommunene er bedt om å gi en overordnet vurdering av Valgdirektoratets tjenester ved valgene i 2017 (Figur 2.1).

Tabell 2.1: Hva er din samlede vurdering av Valgdirektoratets tjenester til kommune ved valgene i 2017.² Prosent, n=336.

¹ Oslo deltar i kartleggingen som kommune.

² Tabellhodene angir undersøkelsens spørsmålstekster, så langt det er mulig.

De aller fleste kommunene er godt tilfredse med Valgdirektoratets tjenester. Ni av ti (88%) gir score 4-5 langs vurderingsskalaen 1 – svært dårlig til 5-svært godt. Tre av ti (32%) gir toppscoren 5. Ingen gir laveste score 1.

Ut over den enkle numeriske rangeringen er medarbeiderne også gitt anledning til å utdype vurderingen med egne ord. Tilbakemeldingene er både generelt positive og kritiske, med forslag til forbedringer. De positive berører dels responstid og opplæring. Forbedringspunktene knyttes til sider ved hele gjennomføringen:

Positive:

A. Verktøy / opplæring:

- Bra samlinger og EVA-veiledning
- VMP er veldig bra
- Valgdirektoratet har gjort en flott jobb – ikke minst i lys av at dette var første valg

B. Respons / oppfølging:

- God responstid og godt kompetansenivå i brukerstøtten
- Bra at Valgdirektoratet følger opp og kontrollerer medarbeiderne
- Rask tilbakemelding på henvendelser
- Kjappe tilbakemeldinger og gode svar

Forbedringspunkter:

A. Generell gjennomføring:

- Uklar ansvarsdeling mellom Dep og Dir.
- Valget bør gjennomføres via Altinn
- Varsle i god tid om frister. Melding om manuell telling kom alt for sent. Innleveringsfrist for forhåndsstemmer må tilpasses Postens leveringsbetingelser for at frister skal kunne overholdes
- Trenger mal for beredskapsplan
- Trenger «minstestandard» for gjennomføringen, for å sikre likhet på vers av landet. Lage felles retningslinjer for kommuner der utfordringene er like
- Være tydelig på lovverket.

B. Praktisk gjennomføring:

- Anbud på trykking av stemmesedler må ivaretas av Valgdirektoratet
- Linjenummerering og større skrift i avkrysningsmantallet
- Må bli lettere å lete opp utvandrede nordmenn i mantallet
- Åpne mulighet for å telle stemmer bunkevis – ikke hele kretser ad gangen (ved feiltelling i enkelt-bunker må hele kretsen kjøres om igjen).
- Skanning: Mulig å legge på flere bunter i en krets (hvis kretsen er justert)
- Sametingsvalget: Alt for mange utsendte stemmesedler
- Sklimatter til stemmeurnene (de er ustabile)

C. Verktøy / opplæring:

- Medarbeiderveiledningen bør være mer praktisk innrettet (ikke bare henviser til lover og regler)
- EVA: Bedre tilpasning av valgrutiner, tilrettelegge flytskjema mm for den enkelte kommune.
- VMP bør være oppdatert og tilgjengelig allerede fra 01.01 i valgåret
- Savner det gamle forsidebildet på VMP – rutineportalen.

D. Samlingene:

- For dårlig tid under opplæringssamlinger / for mange oppgaver. Må ha gjennomgang med fasit i etterkant, for unngå løse tråder / ubesvarte spørsmål
- Region-vise opplæringssamlinger vil være bedre enn en enkelt stor samling.
- Mer kompetanse ute på verkstedene i samlingene

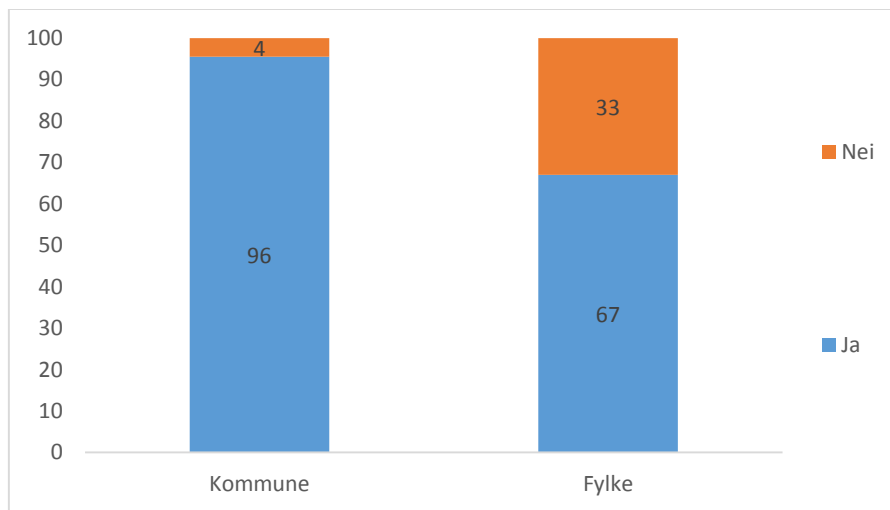
E. Respons / oppfølging:

- Valgdirektoratet må kommunisere direkte med *valgansvarlig* i kommunene
- Trenger raskere besvarelse på henvendelser for å få åpnet telling for korreksjon
- Kontaktpersoner i Valgdirektoratet må ha praktisk erfaring. Bedre kompetanse hos brukerstøtten.
- E-poster sendes til alle kommunens valgmedarbeidere.

2.2 Veiledning

I tillegg til den samlede vurderingen av Valgdirektoratets tjenester er de lokale medarbeiderne også bedt eksplisitt om å gi tilbakemelding på hvorvidt de har fått tilstrekkelig veiledning under gjennomføringen (Figur 2.2):

Tabell 2.2: Fikk du tilstrekkelig veiledning ved behov, fra Valgdirektoratet i gjennomføringen? Prosent, kommuner n=336, fylker n=15.

Igjen gir de aller fleste kommunene uttrykk for høy grad av tilfredshet: 96% bekrefter at veiledningen har vært tilstrekkelig. I fylkene er andelen noe lavere (67%).

Kommunenes vurdering av veiledningen knyttes dels til den overordnede tilbakemeldingen: Blant dem som gir score 3 i den helhetlige tilbakemeldingen sier 15% at de ikke har fått tilstrekkelig opplæring. Andelen synker til 4% for score 4 og til 2% for score 5. Ingen av dem som gir score 1 og 2 i den generelle vurderingen knytter misnøyen til veiledningen.

Som for den helhetlige tilbakemeldingene gis både generelle og spesifikke begrunnelser. De positive er gjerne av typen «Brukerstøtten fungerte veldig bra», «Godt fornøyd», «Kjempegod hjelp til alle våre spørsmål», «Fikk alltid rask og god hjelp», o.l. Spesifikke positive tilbakemeldinger går bl.a. på at terskelen for å henvende seg er lav, opplæringsamlinger oppleves praktisk innrettet / opplæringen er god og grundig tilpasset, god informasjon i Valgmedarbeiderportalen (VMP) samt god telefontilgjengelighet og motiverende veiledning.³

Blant de kritiske røstene i kommunene henvises det også her generelt til manglende faglig tyngde på brukerstøtten, at kvaliteten er personavhengig, tilbakemeldinger under opplæringen er i motstrid til informasjonen på VMP. Av spesifikke tilbakemeldinger nevnes bl.a.:

³ Vi vet da ikke hvor mange som har hatt behov, og hvilke / hvor store behovene i utgangspunktet har vært.

A. Generell gjennomføring:

- Behov for veiledning og tips om når det er hensiktsmessig å gjøre hva / en retningsgivende kalender som løper fra januar til valgdagen.
- Behov for mer generell veiledning, bl.a. opplæring av valgmedarbeidere, beredskapsrutiner med utgangspunkt i ROS-analyse. Beredskapsplan kom for sent – dels etter at kommunene hadde laget egne planer.
- Lite informasjon om sametingsvalget.

B. Praktisk gjennomføring:

- Behov for felles bestilling av valgmateriell (ikke oppdelte bestillinger hos ulike leverandører)

C. Verktøy / opplæring:

- Valghåndboken må være oppdatert lenge for 1.juli.

D. Samlingene:

- Informasjon gitt under opplæring er i motstrid til VMP

E. Respons / oppfølging:

- Kommunene får ulike svar på samme spørsmål (skapte tidvis kaotiske forhold på Valgforum FB)
- Får ofte ikke svar på det man spør om / får beskjed om å finne ut av det selv
- Lite faglig tyngde på brukerstøtte
- Uerfarne valgmedarbeidere kan ha andre ønsker og behov enn de erfarne.

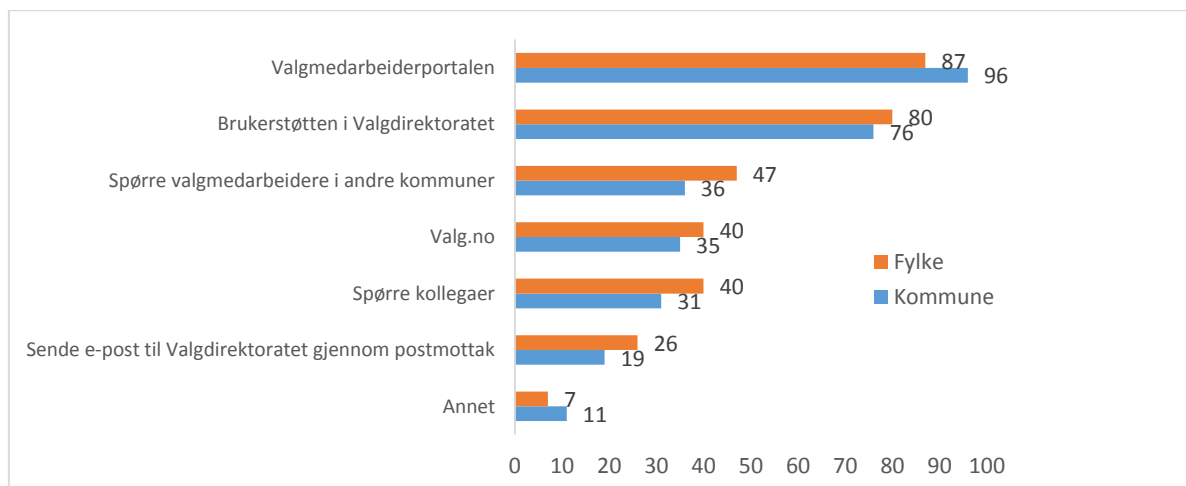
I fylkene er de fleste åpne tilbakemeldingene gjennomgående kritiske, også blant dem som i utgangspunktet oppgir at veiledningen var tilstrekkelig. Blant annet nevnes behovet for å korte ned opplærings-kurset, utilstrekkelig kompetanse i Valgdirektoratets førstelinje, at sikkerhetstiltakene i september hadde for kort varslingstid og at rutinene er for dårlige. Enkelte tilbakemeldinger går på spesifikke tekniske justeringsbehov:

- Listeforslag: Ofte vanskelige å skjønne (for nye partier/sekretærer). Skjemaene er uklare.
- Fylkene bør ha de samme oversiktene over avvik i stemmegivningene som hos Fullmaktskomiteen på Stortinget.
- Valgdirektoratet kan ikke operere med ukjent telefonnummer
- Førstelinjen svarer med henvisning til lovparagrafer – medarbeidere trenger *praktisk* veiledning
- Brukerstøtten må ha åpningstid ut over kl. 15:00.

2.3 Foretrukket arbeidsverktøy

Ut over de generelle tilbakemeldingene er medarbeiderne anmodet om å oppgi hvor de foretrekker å finne informasjon eller å få svar på spørsmål om valggjennomføringen (Figur 2.3).

Figur 2.3 Hvilke hjelpemidler foretrakk du å bruke for å få svar på spørsmål om valggjennomføringen? Prosent, n=336.

Kommunene oppgir i gjennomsnitt tre preferanser.⁴ De aller fleste (96%) viser til VMP, etterfulgt av brukerstøtten (76%). De tre neste hjelpemidlene foretrekkes av om lag en tredjedel av kommunene hver; Å spørre valgmedarbeidere i andre kommuner (36%), Valg.no (35%) samt å spørre kollegaer (31%). Det å sende e-post til Valgdirektoratet er minst foretrukket (19%) sammen med bruk av «andre» hjelpemidler. Blant kommunene som foretrekker «andre» hjelpemidler, peker de alle fleste på Valgforums Facebook-gruppe.

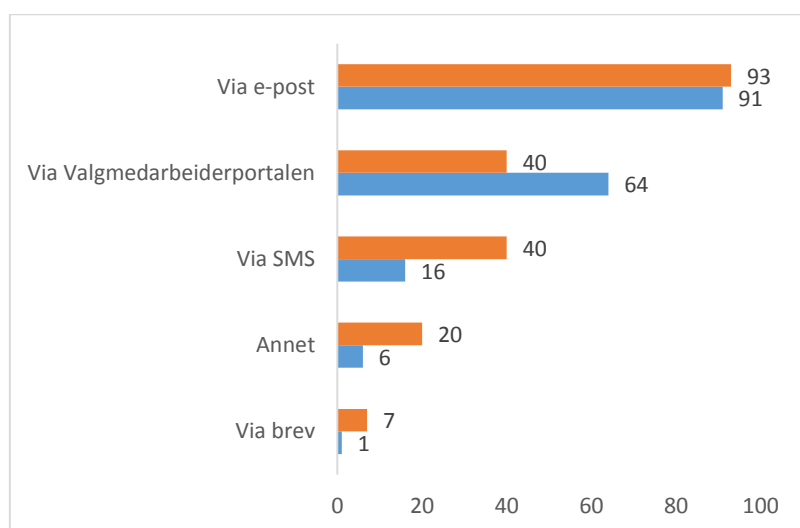
Valgmedarbeiderportalen går med andre ord igjen hos stort sett alle kommunene. Ellers opptrer VMP gjerne i kombinasjoner med brukerstøtte og Valg.no., og eventuelt sammen med det å søke råd hos andre kommuner eller kolleger i samme kommune.

Fylkenes preferanser er gjennomgående de samme som kommunenes, med fokus på VMP/brukerstøtten – eventuelt i kombinasjon med å spørre andre. Her nevnes også muligheten for å kontakte skanning-konsulent.

2.4 Foretrukket informasjonskanal

Vurderingen av hvilke arbeidsverktøy man foretrekker, tangerer i en viss grad hvordan man ønsker å bli informert (Figur 2.4)

Figur 2.4 Foretrukket informasjonskanal i kontakten med Valgdirektoratet. Prosent, kommuner n=336, fylker n=15.

De aller fleste kommunene (91%) foretrekker informasjon via e-post, etterfulgt av VMP (64%). De færreste nevner SMS (16%) eller brev (1%). I gjennomsnitt pekers det på 1,8 kanaler. Hyppigst forekommer kombinasjonen VMP og e-post.

Fylkenes preferanser for e-post er den samme som hos kommunene: Ni av ti nevner denne kanalen. Samtidig foretrekker fire av ti (40%) VMP og like mange SMS. De færreste (7%) ønsker brevveksling. To av ti (20%) peker på «andre» kontaktformer, som gjerne er telefon, særlig om noe haster. (Enkelte kommuner hevder i andre sammenhenger at SMS vil kunne være aktuelt i hastesituasjoner).

2.5 Foretrukket opplæring

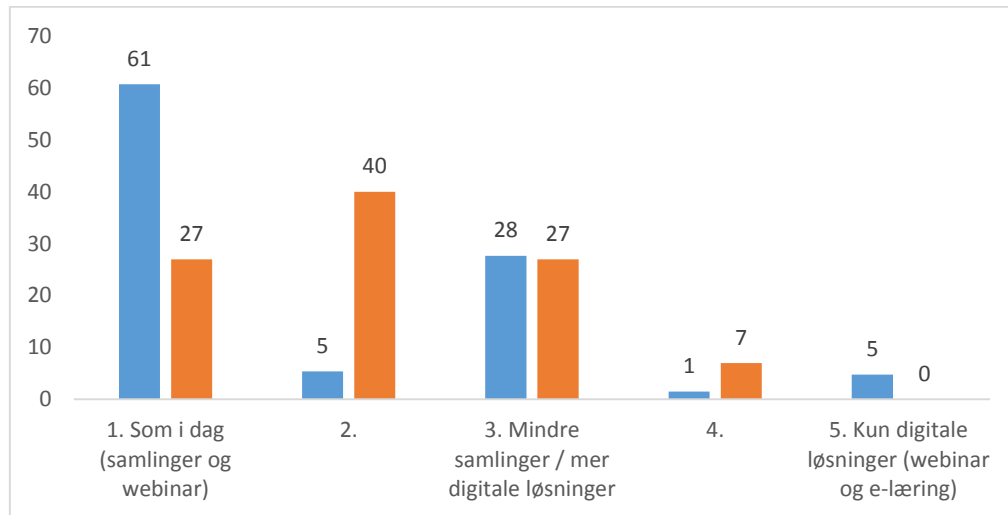
Ut over de allment tilgjengelige informasjonskildene, tilbyr Valgdirektoratet også opplæringsseminar i Oslo. Det er en løpende vurdering i direktoratet hvor intensiv opplæringen skal være, inklusive

⁴ Gjennomsnittet finnes ved å summere alle prosentene og dividere med hundre. Gjelder også for de følgende tilsvarende figurene basert på spørsmål der respondenten kan oppgi flere svar.

avveiningen av hvorvidt den skal gis som kurs eller e-læring. Blant annet er dagens modell, basert på kurs i kombinasjon med web-læring, relativt ressurskrevende å organisere og gjennomføre.

Vurderingen er presentert overfor kommunene som en skala fra 1 til 5, der skalaens ytterpunkter og midtpunkt er benevnt. Verdi 1 tilsvarer «dagens situasjon (samlinger og webinar)». Midtkategorien 3 betegner «Mindre samlinger / mer digitale løsninger», mens verdi 5 markerer «kun digitale løsninger (webinarer og e-læring)» (Figur 2.5).

Figur 2.5 Foretrekker du opplæringen som tilbys fra Valgdirektoratet slik den er i dag, eller foretrekker du digitale løsninger ved fremtidige valg? Prosent, n=336.

Kommunene har preferanse i retning av det bestående. I overkant av halvparten (61%) foretrekker dagens løsning, syv av ti (67%) om vi inkluderer score 2. Tre av ti (28%) ønsker å gå noe lenger i retning av digitalisering. Kun fem-seks av hundre går for helt og holdent digital opplæring (score 4 og 5).

Blant fylkene ønsker tre av ti (27%) å fortsette som i dag, mens tre av ti (27%) i større grad ønsker å gå over til digitale løsninger og fire av ti (40%) plasserer seg mellom disse standpunktene. Ingen ønsker imidlertid å gå helt over til digitalisering. Fylkene går med andre ord noe lenger i retning digitalisering enn kommunene.

2.6 Skannetjenester

Halvparten (49%) av kommunene benyttet maskinell optelling (skanning) ved valget.

Et relevant spørsmål i tilknytning til skanning er i hvilken grad Valgdirektoratets *rammeavtale* dekker behovene for denne tjenesten. De aller fleste (98%) medarbeiderne bekrefter at avtalen dekker behovene.

De positive vektlegger at det er blitt et «greit system», at det er «enkelt og oversiktlig», et «fantastisk system», o.l. Blant de mer spesifikke tilbakemeldingene nevnes:

- Ønske om større grad av intuisjon, f.eks. ved at man går kronologisk (ikke temabasert) gjennom prosessen
- Ønske om sømløse overganger på tvers av systemene (skanning/verifisering/admin), mellom ulike valg (stortingsvalg/sametingsvalg)
- Bør unngå foreløpige manuelle tellinger
- Utskrift av manntall mangler sidetall

- Utvidet rapportering ifm scanningen: Eksempelvis partifordelte stemmer totalt og per krets, samlet oversikt over antall forhåndsstemmer per stemmested, o.l.

De aller fleste kommunene (96%) er forøvrig tilfredse med *avropsløsningen for skanningstjenester på VMP*. Flere kommuner viser imidlertid til at bruk av felles skanningsentral for alle fylkets kommuner kompliserer avropet (avropet gjøres av fylket på vegne av kommunene) samtidig som denne ordningen er også er ressursbesparende. Andre viser til at avropet omfatter mange teknisk kompliserte spørsmål, og at det er behov for IT-assistanse når det skal gjøres.

Blant fylkene er ni av ti (87%) tilfredse med avropsløsningen. De skeptiske viser bl.a. til ønske om selv å kunne velge leverandør. Et av fylkene melder en rekke tekniske utfordringer knyttet til oppsett og gjennomføring. Et par fylker vurderer det mer effektivt om Valgdirektoratet hadde inngått rammeavtale fylkene kunne benyttet seg av. Endelig vises det til at innkjøp gjerne må gjøres via fylkeskommunens eget konkurransegjennomføringsverktøy.

Fylkene er videre bedt om å gi samlet tilbakemelding på *EVA – administrasjon og scanning*. Syv av ti (73%) er fornøyde. Tilbakemeldinger går bl.a. på:

- Behov for å dele opp tellinger, slik at ikke alt må teles på nytt ved avvik.
- Kommentarer man må legge inn i møtebøkene vedr. kontrolltelling av kommunenes resultater gir ikke mening for fylkene, og innehar dels tekniske feil.
- Ett fylke har flere merknader til EVA admin.

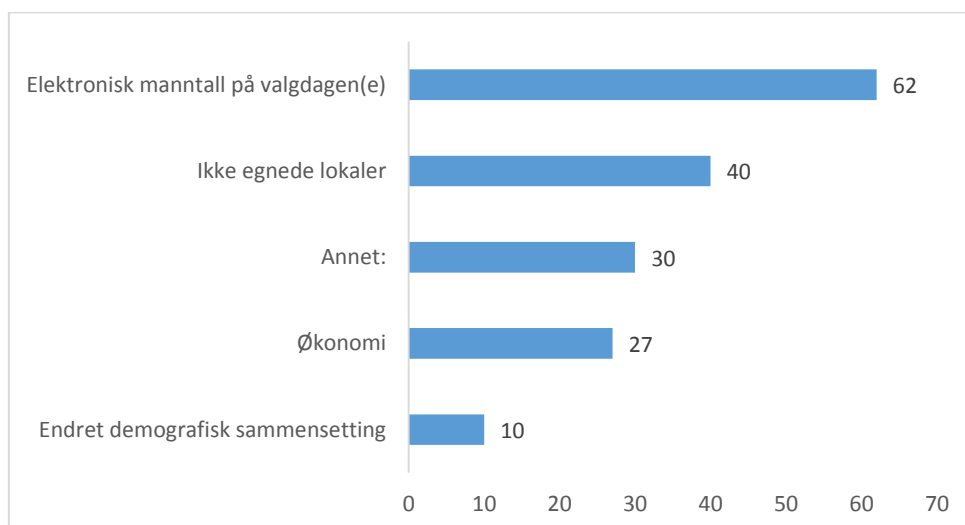
3. LOKAL VALGFORBEREDELSE

Mens vi i forrige avsnitt fokuserte Valgdirektoratets tjenester til kommunene, vendes perspektivet nå mot kommunenes og fylkenes vurdering av sine egne erfaringer i valggjennomføringen. Prosessen følges kronologisk, fra den innledende kretsoppstillingen og frem til valgdagen. De to forvaltningsnivåene, kommuner og fylker, gjør til dels ulike vurderinger tilpasset deres ulike roller i gjennomføringen.

3.1 Kretsjusteringer

To av ti (23%) kommuner endret kretsinnstillingen siden forrige valg. Av disse reduserte de fleste (20%) antall kretser, mens et fåtall (2%) utvidet antallet eller bare justerte eksisterende grenser (1%). De fleste (77%) hadde med andre ord ingen form for justering.

Figur 3.1. Har kommunen gjort endringer i kretsinnstillingen sammenliknet med forrige valg? Prosent, n=78.

Årsakene til justeringene i kretsinnstillingen, blant dem som har hatt slik endring, varierer mellom kommunene (Figur 3.1). Blant de hyppig nevnte årsakene finner vi gjerne tilgang på elektronisk manntall (62%), mangel på egnede lokaler (40%) samt økonomiske (27%) eller «andre (30%) hensyn. De færreste (10% viser til demografiske endringer. Justeringenes årsaker er gjerne sammensatte. I gjennomsnitt nevnes 1,8 forhold, der økonomi, elektronisk manntall på valgdagen og endret demografisk sammensetning gjerne forekommer i kombinasjoner.

Blant de «andre» årsakene nevnes behov for praktisk forenkling, at kretsene i utgangspunktet var små, forberedelse til kommunesammenslåingen, samstemming av valgkretser med skolekretser, erfaringer med kø ved forrige valg, o.l.

Blant de to av ti kommunene som har *redusert* antall kretser vises det hyppigst til bruk av elektronisk manntall på valgdagen (68%), men også til mangel på egnede lokaler (40%), økonomi (31%) samt «andre» forhold (24%). De færreste (12%) viser også her til demografi.

3.2 Valgkort og stemmesedler

Forut for valget sendes det ut valgkort til alle velgere, og stemmesedler til kommunene. Media rapporterte i flere tilfeller om store mengder retur av valgkort i enkelte kommuner, særlig i kommuner der eksakte postadresser er mangelfulle. Noen kommuner valgte selv å informere på egne hjemmesider om at medbragt valgkort ikke er en forutsetning for å avgi stemme.

Valgkort

Fem-seks av ti kommuner (55%) melder at velgere i kommunen deres ikke mottok valgkort innen oppstart av den ordinære forhåndsstemmegivningen den 10. august. Fire av ti (35%) vet ikke om dette skjedde eller ikke. Bare én av ti (10%) avkrefter eksplisitt at det har skjedd.

Forsinkelsene skyldes flere spesifikke forhold, men der adressefeil og retur er hyppig forekommende. En del velgere unnlater å melde flytting til Folkeregisteret. Noen kommuner er usikre på årsaken til at valgkortene ikke er nådd frem.

For øvrig gjelder at:

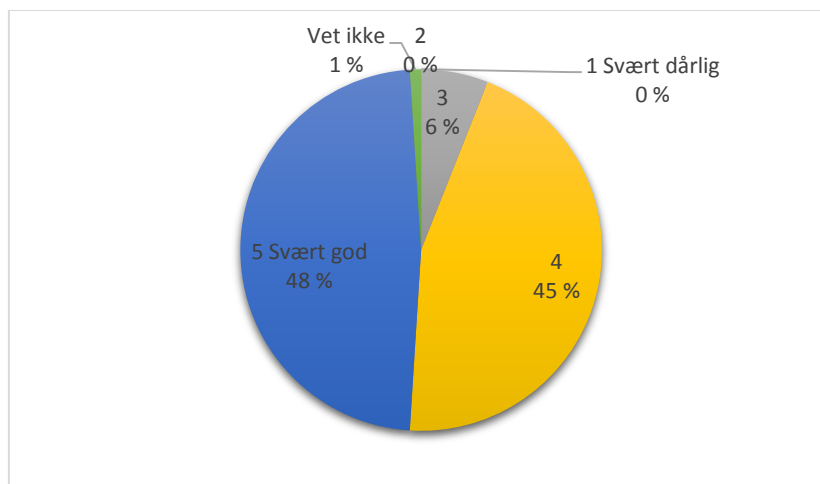
- Tre fjerdedeler av alle kommunene (73%) mottok henvendelser fra personer som ikke hadde mottatt valgkort, med spørsmål om de likevel kunne stemme. Dette skjedde i ni av ti (91%) av kommunene som bekrefter at velgerne ikke mottok valgkortene i tide.
- Nesten alle kommuner (95%) fikk valgkort i retur. Volumet er ikke kjent: Enkelte kommuner sier «en god del», eller «mange». De fleste (72%) av kommunene som fikk kort i retur fikk samtidig også henvendelser fra velgerne om muligheten for å stemme på valgdagen.
- Drøyt halvparten (50%) opplevde endring sammenliknet med forrige stortingsvalg i antall valgkort mottatt i retur. Noe flere kommuner opplevde reduksjon (30%) enn økning (20%).

Stemmesedler

Alle kommunene mottok stemmesedlene før 10. august. Et par kommuner melder at antall stemmesedler mottatt til sametingsvalget var langt i overkant av behovet – eksempelvis 900 sedler til 2 registrerte stemmeberettigede.

Valgstyrene og fylkesvalgstyrene har ansvar for trykking av stemmesedler. Trykkeriet står for gjennomføringen, mens fylkeskommunen sikrer korrektur og at trykkegrunnlaget er korrekt i EVA Admin. Valgdirektoratet sørger for kvalitetskontrollen av stemmesedlene opp mot EVA Skanning og EVA Admin. De aller fleste kommunene vurderer stemmesedlenes kvalitet å være god (Figur 3.2).

Figur 3.2 Hvordan vurderte du stemmesedlenes kvalitet) Prosent, n= 335.

Ni av ti (93%) gir stemmeseddelkvaliteten score 4-5 på vurderingsskalaen 1 svært dårlig til 5- svært god. Av disse gir halvparten (48%) toppscoren 5. Blant de (få) som vurderer kvaliteten som dårlig, nevnes at det er gjennomsyn i stempelfeltet. En kommune melder at en del sedler var kuttet skjevt.

På anmodning om å kommentere bruken av stemmeseddel og/eller stemmeseddelkonvolutt, er det mange som advarer mot å gå tilbake til konvolutt for stemmesedler som legges rett i urnen (selv om enkelte velgere fortsatt har den gamle praksisen med seg «i blodet»). Ellers nevnes en rekke ulike forhold, bl.a:

- Begge deler fungerer bra slik det er i dag.
- Alt for mange stemmesedler i konvolutt fra andre kommuner manglet stempel. Tydeliggjøre at mottatte sedler uten stempel skal stemples i mottakerkommunen. Doble sett, der seddel brukes som omslag, skaper usikkerhet i godkjenningen.
- Stemmesedler med punktskrift har lett for å henge seg sammen (påpekes av flere kommuner). Og de fungerer dårlig i skanner.
- Levering av stemmesedler til sametingsvalget må koordineres med leveringen av sedler til stortingsvalget.
- Det ble sendt ut alt for mange stemmesedler til sametingsvalget.
- Manko på brune stemmeseddelkonvolutter.
- Årets sedler var noen millimeter større enn tidligere – fikk ikke plass i seddelholderne.

Et par forhold berører velgerne:

- Velgere som savner konvolutt, bruker blank seddel som omslag – den blanke seddelen blir lett med videre.
- Mange velgere har ikke forstått prinsippene for strykninger og renummerering. Mange krysser og bretter feil.

Valgdirektoratet forlenget rammeavtalen med trykkeriet for valget 2017. Alle fylkene vurderer samarbeidet med trykkeriet som godt – score 4-5 på skalaen 1 svært dårlig til 5-svært godt. Av disse gir ni av ti (87%) score 5. De spesifikke tilbakemeldingene bekrefter den generelle vurderingen: «Alt fungerer bra», «Er raske til å svare», «Null feil». Da stemmesedler i en av kommunene forsvant, ble det raskt trykket nye, o.s.v.

3.3 Valglokalenes egnethet

De aller fleste kommunene (96%) vurderte valglokalenes egnethet og tilgjengelighet i forkant av valget, mens et par kommuner (1%) ikke vet hvorvidt det ble gjort noen slik vurdering. Blant

kommunene som ikke foretok evaluering (3%), begrunnes dette gjerne med at tingene tidligere har fungert, og at det derfor ikke har vært behov for særskilt vurdering.

Tilsvarende melder en like stor andel av kommunene (97%) at samtlige faste lokaler i forhåndsstemmeperioden var tilgjengelige for alle velgergrupper – d.v.s. alle velgergrupper kunne ta seg inn i lokalene uten hjelp. Blant kommunene som oppgir at ikke alle lokaler var tilgjengelige, sier de aller fleste (82%) at dette gjaldt for ett lokale. Én kommune melder at det gjaldt for tre lokaler, og én kommune at det ikke gjaldt for noen (dvs. alle lokalene var faktisk tilgjengelige likevel).⁵

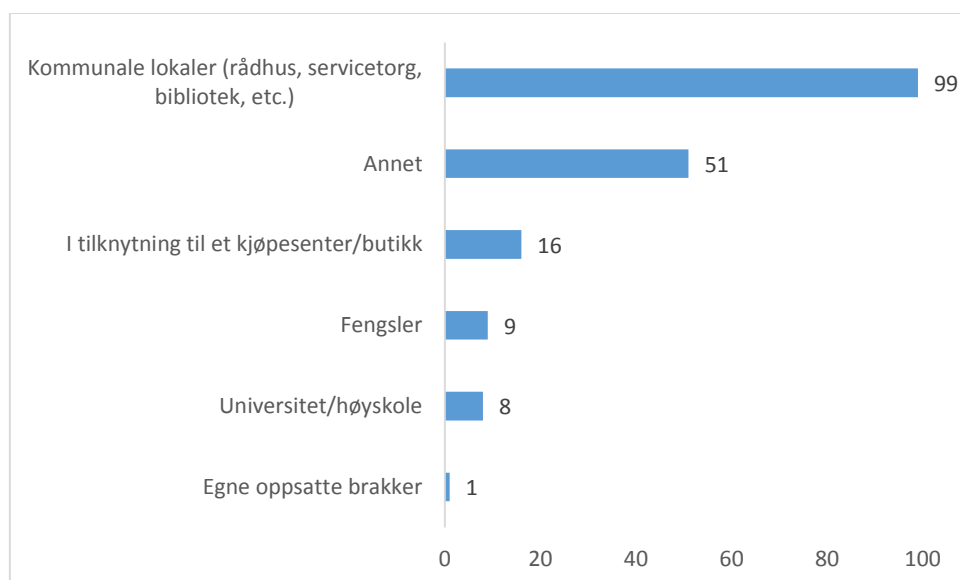
3.4 Forhåndsstemming

Det ble ved valget åpnet for forhåndsstemmegivning fra og med 10. august. Per fredag 8 september ble det registrert over en million forhåndsstemmer, det høyeste antall noen gang registrert ved norske valg.⁶

Stemmelokaler

Antall forhåndsstemmer knyttet dels til tilretteleggingen for forhåndsstemmegivning i kommunene (Figur 3.3).

Figur 3.3 Tilbød kommunen forhåndsstemming på noen av disse stedene? Prosent, n= 336.

Alle kommuner, med ett unntak (99%), tilbød forhåndsstemmegivning i egne lokaler (rådhushus, servicetorg, bibliotek, o.l.). To av ti (16%) hadde tilbud i tilknytning til kjøpesenter/butikk. De færreste hadde tilbud i fengsler (9%), ved studiesteder (8%) eller som egne oppsatte brakker (1%). I gjennomsnitt ble det tilbudt 1,8 stemmesteder per kommune.

Halvparten (51%) hadde «andre» tilbud. Blant disse oppgis typisk omsorgsinstitusjoner for eldre (institusjon, helsesenter, bo- og omsorgssenter, sykehjem) men også videregående skoler og hjemme-stemming / ambulerende stemmemottak.

Stemmetidspunkt

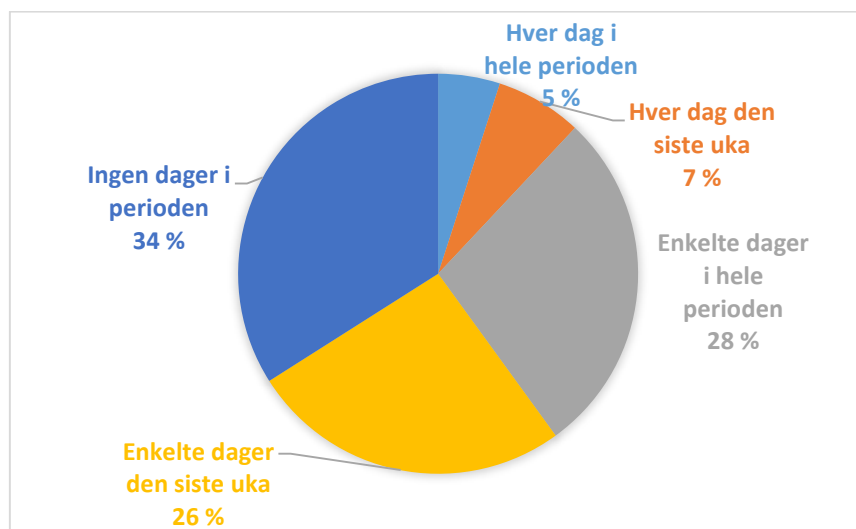
Tilbudet om å *forhåndsstemme på kveldstid* varierer mellom kommunene (Figur 3.4). En tredjedel (34%) tilbød ikke kveldsstemmegivning. De færreste (5%) hadde slikt tilbud hver dag i hele

⁵ Vi kjenner ikke det totale antall stemmelokaler i kommunen og dermed heller ikke *andelen* av disse som var universelt tilgjengelig for forhåndsstemmegivning (relativt til alle lokalene).

⁶ <https://valg.no/valgene/stortingsvalget-2017/forhandstemme/>

forhåndsstemmeperioden, eller daglig den siste uken (7%). Tre av ti hadde tilbud enkelte dager i hele perioden (28%) eller enkelte dager den siste uken (26%) henholdsvis.

Figur 3.4 I hvilken periode av forhåndsstemmingen fantes det kveldsåpne valglokaler i kommunen? Prosent, n= 335.

Blant kommunene som ikke tilbød kveldsstemmeavgivning begrunner halvparten (47%) dette med at det ikke var behov / lite besøk. Flere (22%) nevner at det aldri ble vurdert. Et par kommuner (2%) sier det ble for dyrt. Ellers viser en del kommuner (33%) til «andre» forhold, slik som at velgeren vil kunne gjøre egen avtale om oppmøtetidspunkt, at kommunen har hatt lørdagsåpning som alternativ, eller at tidligere erfaringer viser at det ikke var behov.

Tilgjengelighet

De aller fleste kommunene (97%) tilbød universell tilgjengelighet i samtlige faste valglokaler i forhåndsstemmeperioden – det vil si at alle velgergrupper kunne ta seg inn i lokalene uten hjelp. Blant de (få) kommunene som ikke tilbød universell tilgjengelighet i alle lokaler, oppgir del fleste (82%) at dette manglet for ett av lokalene. Én kommune (9%) sier at det manglet for tre lokaler. (Én kommune sier 0 – dvs. lokalene var tilgjengelige likevel).

Ni av ti kommuner (90%) tilbød ett eller flere universelt utformede *valgavlukker* i samtlige faste valglokaler under forhåndsstemmegivningen. Én av ti kommuner (14%) hadde ikke slik tilpasning i noen av lokalene. Ellers (6%) er andelen med slik utforming varierende fra ¼ til 2/3 av lokalene.

4. VALGDAGEN

Stortingsvalget 2017 ble avholdt den 11.september. Erfaringene oppsummerer dels de foregående forberedelsene, dels erfaringene på selve valgdagen.

4.1 Valglokalene på valgdagen

Den praktiske gjennomføringen på valgdagen knyttet dels til lokalenes tilgjengelighet og størrelse.

Tilgjengelighet

Som under forhåndsstemmegivningen, tilbød også de aller fleste kommunene (95%) universelt tilpassede valglokaler på valgdagen. Og på samme måte som for forhåndsstemmegivningen sier flertallet (61%) av kommunene som ikke hadde universell tilgjengelighet til samtlige valglokaler at

dette manglet for ett lokale, to av ti (17%) at det manglet for to- eller tre lokaler henholdsvis, mens én kommune (6%) oppgir at det gjaldt for fem av lokalene.⁷

Kommunene gir ulike begrunnelser for hvorfor ikke alle lokaler var universelt tilgjengelige. Tre av ti viser til at lokalene var i privat eie og følgelig ikke kunne tilpasses (32%), eller at det ikke var behov for tilpasning (27%). To av ti viser til at tilpasning ville være for kostbart (18%) eller til «andre» årsaker (23%). I de «andre» tilfellene oppstod det dels uventede situasjoner (korridor for trang for ekstra stor elektrisk rullestol, rullestolrampe var blitt flyttet uten at man visste det, behov for å flytte stemmelokalet i siste liten, etc.) behovet var begrenset eller at tiltak ville være for omfattende (manglende elektriske døråpnere, o.l.).

De færreste (2%) kommunene kunne ikke tilby universell tilgang til noe *valgavlukke* på valgdagen. Tilsvarende gav syv av ti (70%) kommuner universell tilgang til ett eller flere valgavlukker i samtlige valglokaler valgdagen.

Velgere med funksjonsnedsetting

Seks av ti kommuner (62%) hadde velgere med *synshemming*. Slike tilfeller ble typisk håndtert med bistand fra valgfunksjonær (43%), eller med valgfunksjonær og selvvalgt ledsager (18%). I noen tilfeller (4%) ble valghandlingen uansett gjennomført i enerom og usett. «Andre» (16%) tilfeller kjennetegnes ved at det var flere former for synshemming som krevde ulike tiltak, eller ulike kombinasjoner av løsninger. Noen valgmedarbeidere (7) vet ikke hva som foregikk. Enkelte kommuner (24) gjorde særskilte erfaringer i denne sammenheng: Blindeskriften viste seg vanskelig å lese (særlig avkrysningsfeltene). Flere synshemmede ønsket eksplisitt ikke at valgmedarbeider ledsaget i stemmeavlukket, og enkelte kommuner har mottatt henvendelser/klage fra Blindeforbundet om dette.

Andelen kommuner med erfaring fra velgere med *fysisk/psykisk funksjonshemming* er om lag den samme (64%) som for synshemming. Også i disse tilfellene ble stemmen avgitt ved hjelp av valgfunksjoner, selvvalgt ledsager, eller kombinasjoner av disse. Blant særskilte erfaringer finner vi tilfeller der velger ikke klarer å gi uttrykk for hva han/hun vil stemme på og at valghandlingen derfor ikke ble gjennomført. Også i disse tilfellene oppstår situasjoner knyttet til hvorvidt valgfunksjonær skal være med inn i stemmeavlukket. Det vises også til at det kan være utfordrende å få pårørende til å skjønne at velger skal gjøre sitt eget selvstendige valg.

Kapasitet

I de aller fleste kommunene (95%) ble valgdagen(e) avviklet uten kø. Blant de relativt få (5%) kommunene som opplevde kø, skyldtes dette dels at man hadde for få stemmeavlukker (18%), økt behov for veiledning om forståelse av stemmeseddelen (12%), økt behov for veiledning om fremgangsmåten ved stemmegivningen (12%) og i noen tilfeller (6%) for få valgmedarbeidere. De aller fleste (94%) peker imidlertid på «andre» forhold: At flere velgere enn vanlig har møtt samtidig, reduksjon i antall kretser/valglokaler, at valget ble gjennomført parallelt med folkeavstemning, o.l.

4.2 Velgerregistrering

Når vi kommer til valgdagen skal velgerne legitimere seg, registreres mot manntallet og stemmesedlene skal stemples før de legges i urnen.

⁷ Vi kjenner heller ikke kommunenes samlede antall lokaler på valgdagen, og vet dermed ikke hvor stor *andel* av lokalene som ikke var universelt tilgjengelige.

Legitimering

Tre-fire av ti kommuner (36%) avviste velgere grunnet mangelfull legitimasjon. Én av ti (13%) funksjonærer vet ikke om avvisinger har forekommet.

Elektronisk avkrysning

Seks av ti kommuner (61%) benyttet elektronisk avkrysning i manntallet på valgdagen(e). Kommuner som ikke benyttet denne muligheten gir flere begrunnelser. Hyppigst nevnes manglende internettilgang i lokalene (36%) – halvparten oppgir denne grunnen alene. I noen kommuner (18%) vises det til kostnader eller (14%) at situasjonen ikke er vurdert. For øvrig gjelder bekymringer knyttet til beredskap (9%) eller manglende IT-kompetanse (9%). Andre (13%) spesifikke forklaringer går på dårlig internettdekning, at manuell avkrysning er tilstrekkelig i små kommuner, at den manuelle registreringen fungerer bra, at store avstander stiller store krav til beredskap eller at man har dette til vurdering foran neste valg.

Alle kommunene som benyttet elektronisk avkrysning mener de var godt forberedte for oppgaven (scorer 4-5 på vurderingsskala 1-svært dårlig til 5 – svært godt). Følgelig bekreftes det også at de ulike oppgavene under avkrysningen fungerte som forventet. Alle kommunene bekrefter (score 4-5) at:

- det var enkelt for valgmedarbeiderne å krysse av velgere elektronisk i manntallet på valgdagene
- gjennomføringen av elektronisk avkrysning var vellykket
- kommunen er tilfreds med elektronisk avkrysning i manntallet på valgdagen

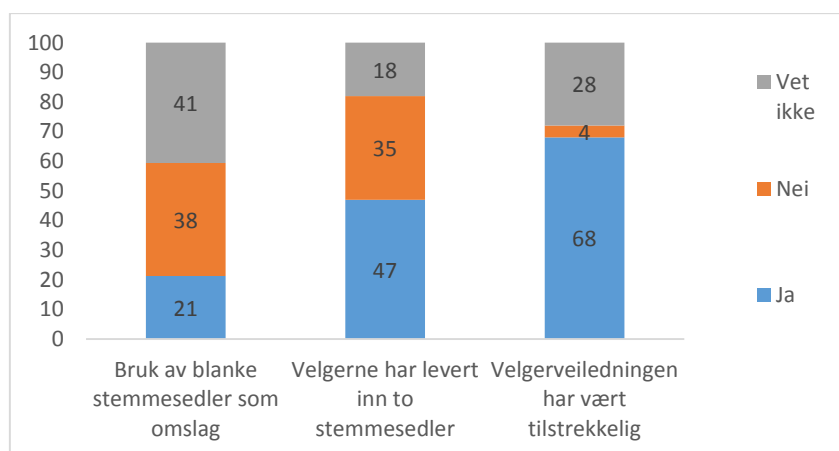
Blant spesifikke tilbakemeldinger på den elektronisk avkrysningen nevnes bl.a. at den bidro i betydelig grad til å effektivisere gjennomføringen (som kunne gått enda raskere om alle velgere hadde hatt med seg valgkort). Dels bidrar den til at man unngår fremmedstemmer og unngår å legge stemmeseddelen i konvolutt som viser velgerens identitet. Erfaringene er så gode at enkelte mener ordningen bør innføres permanent fra neste valg.

Et par utfordringer knyttet til behov for omstart av PC. Blant forslag til forbedringer nevnes det at personnumre bør skannes i stedet for å tastes inn manuelt.

Forkastede stemmer

Én av ti kommuner (12%) opplyser at antall forkastede stemmer har økt sammenliknet med forrige valg.⁸ Avvisningene skyldes dels at velgeren hadde utenlandsk statsborgerskap (25%), flytting etter 1.

Figur 4.1 Det har vært observert en økning i antall forkastede stemmesedler på grunn av manglende stempel. Skyldes dette...? Prosent, n=335.

⁸ Vi kjenner ikke volumet på de forkastede stemmene fra sist – dvs om økningen er skjedd fra et volum som i utgangspunktet var høyt eller lavt ved forrige valg.

juli (25%) samt et mindre antall (2%) feil i manntallet. Halvparten (48%) tilskrives «andre» forhold: Forsinket postgang, manglende manntallsregistrering samt personer med hjemmeadresse i annen kommune.

Det har vært observert en økning i antall forkastede stemmer grunnet manglende stempel ved de senere valgene. Kommunene er bedt om å vurdere situasjonen (Figur 4.1). Flere kommuner tar ikke stilling i denne vurderingen der:⁹

- To av ti (21%) kommuner knytter økningen til bruk av blanke stemmesedler som omslag (41% vet ikke om dette er tilfelle).
- Valgfunksjonærer i halvparten (47%) av kommuner har oppdaget at velgere har levert inn to stemmesedler (18% vet ikke).
- Syv av ti (68%) kommuner mener veiledningen til velgerne på dette punktet har vært tilstrekkelig (28% vet ikke).

For øvrig mener seks av ti (63%) kommuner at det kan være en sammenheng mellom økt bruk av blanke stemmesedler som omslag, og at valgmedarbeidere er blitt flinkere til ikke å ta på stemmeseddelen når de stempler (34% vet ikke).

4.3 Ekstraordinært kommunestyrevalg i Færder

I Vestfold fylke ble det avholdt ekstraordinært kommunestyrevalg i nye Færder kommune, parallelt med stortingsvalget, ettersom tidligere Nøtterøy og Tjøme kommuner ble slått sammen til én kommune fra og med 1. januar 2018. Dette var det eneste kommunestyrevalget gjennomført i 2017.

Én av ti kommuner (9%) rapporterer at det ble avgitt stemmer ved Færder-valget. Stemmene fordeler seg noenlunde jevnt over hele landet (3-7% av kommunene med slike stemmer henholdsvis), med unntak av Hedmark og Oppland fylker som ikke hadde noen slike stemmer. Ellers er det noe overhyppighet av Færder-stemmer i Vestfoldkommunene (13%) samt i Akershus og Buskerud (begge 10%).

Blant kommunene som deltok, sier i overkant av halvparten (57%) at det ble avgitt 1 stemme, én av ti (10%) at det ble avgitt 2 stemmer mens tre av ti sier det ble avgitt 3-10 stemmer. To kommuner (i Vestfold) oppgir henholdsvis 3000 og 12600 stemmer. En kommune står med ukjent/urealistisk antall.

De aller fleste kommunene (93%), blant dem som mottok slike stemmer, mener det var uproblematisk å finne informasjon om hvordan forhåndsstemmene skulle mottas og videresendes.

4.4 Klagebehandling

Åtte av ti kommuner (79%) mener å ha tilstrekkelig kunnskap om behandling av klager på valggjennomføringen. Blant de som mener ikke å ha denne kunnskapen, vises det til flere måter å øke kunnskapsnivået på: At det blir tematisert under opplæringen, i kontakten med Valgdirektoratet eller på VMP, samt i egne kurs. Flere kommuner viser til at klage aldri er mottatt, slik at man har begrenset klageerfaring å vise til.

5. GENERELLE FORHOLD

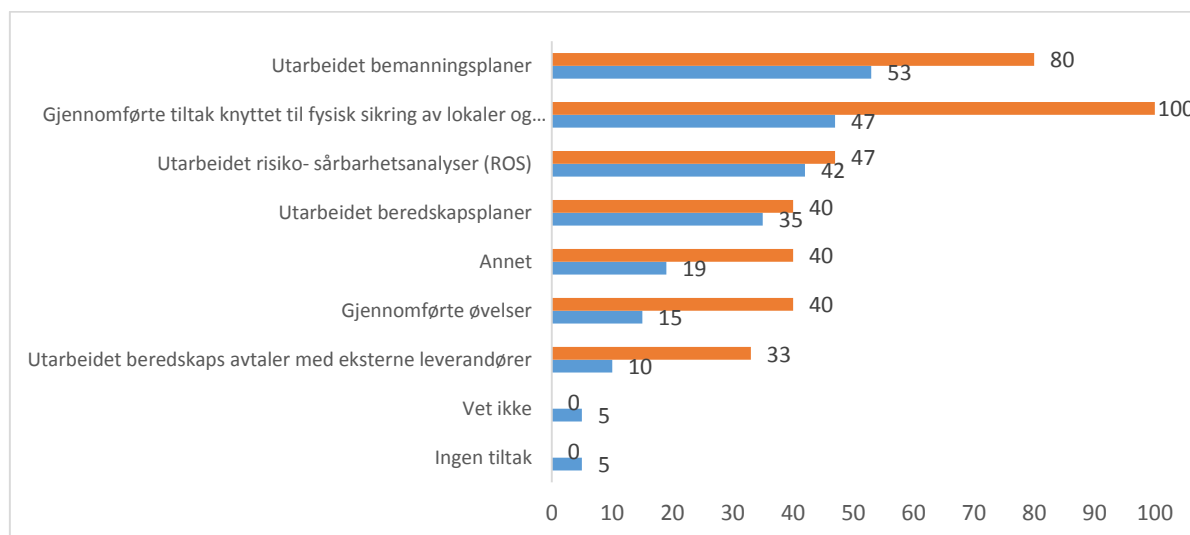
Enkelte forhold i valggjennomføringen er av mer overordnet og generell karakter, enn de spesifikke forholdene betraktet så langt. Dette gjelder sikkerhetsforanstaltninger samt ulike overordnede tilbakemeldinger valgmedarbeiderne måtte ha i tilknytning til gjennomføringen.

⁹ Se også tilbakemeldinger på konvolutter og stemmesedler, avsnitt 3.2 ovenfor.

5.1 Sikkerhet og beredskap

De fleste kommunene (90%) gjennomførte sikkerhets- og beredskapstiltak i tilknytning til valggjennomføringen. Fem av hundre sier eksplisitt at tiltak ikke ble gjennomført, mens en like stor andel ikke vet om det ble gjennomført (Figur 5.1).

Figur 5.1 Hvilke sikkerhets- og beredskapstiltak gjennomførte kommunen i forbindelse med valget? Prosent, kommuner n=335, fylker n=15.

De hyppigste tiltakene gjelder utarbeiding av bemanningsplaner (53%), etterfulgt av tiltak knyttet til fysisk sikring av lokaler og materiell (47%), utarbeiding av risiko- og sårbarhetsanalyser (42%) samt utarbeiding av beredskapsplaner (35%). En-to av ti (15%) kommuner har gjennomført øvelser mens én av ti (10%) har utarbeidet beredskapsavtaler med eksterne leverandører.

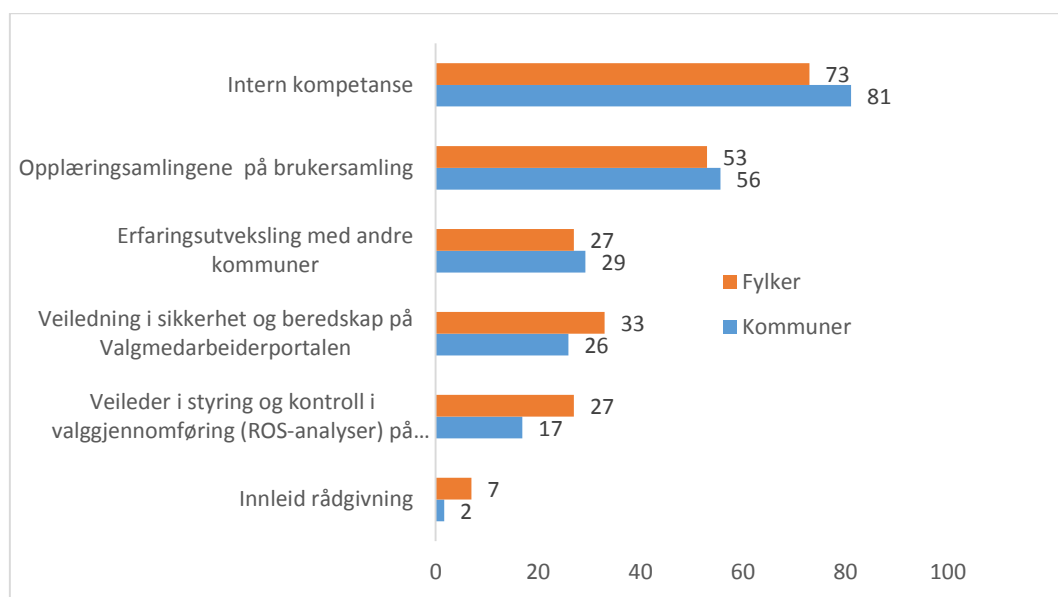
Andre spesifikke tiltak (19% av kommunene) som nevnes er sikring av alternative nettilganger, alternativ IT-kompetanse, anskaffelse av strømaggregat, back-up på datalinje, drøfting av sikkerhetstiltak (uten systematisk ROS analyse), gjennomgang av rutiner, opplæring, inspeksjon av rømningsveger, opplæring av stemmestyrer, utarbeiding av trygghetsrutiner, m.m.

Kommuner som ikke har hatt særskilte sikkerhets- og beredskapstiltak grunngir dette med befaringsområde som avklarte at særskilte behov ikke forelå, generell nedprioritering, at kommunens størrelse ikke tilsier innføring av tiltak, at ting er drøftet muntlig uten å være nedskrevet, etc.

De samme tilbakemeldingene går også igjen for fylkene, som overveiende signaliserer noe flere tiltak enn i kommunene (i gjennomsnitt 3,8 mot kommunenes 2,6). Ellers er den relative prioriteringene i fylkene den samme, der bemanningsplaner og sikring av lokaler har størst utbredelse. Blant «andre» tiltak i fylkene nevnes tiltak knyttet til IT-drift (egen brannmur, server back-up og reinnstallasjon), utskifting av låssylindere og ellers anbefalinger som Valgdirektoratet anviste. Ett fylke nevner at det ikke ble gjort en fullstendig ROS analyse, men at man baserte seg på en forenklet vurdering.

Ressursene benyttet av kommune i sikkerhets- og beredskapsarbeidet, er tilsynelatende knyttet til tilgang på egen kompetanse (Figur 5.2).

Figur 5.2 Ressurser benyttet i «stor grad» i kommuner og fylker. Prosent, kommuner n=335, fylker n=15.

Prioriteringene er gjennomgående like mellom kommuner og fylker. Internkompetanse benyttes hyppigst (syv-åtte av ti), etterfulgt av opplæringen under opplæringsamlingene (halvparten). Deretter følger erfaringsutveksling med andre kommuner, sikkerhetsveilederen- og veileder i styring og kontroll på VMP (alle blant to-tre av ti). De færreste (færre enn én av ti) har basert seg på innleid rådgivning.

Andre spesifikke ressurser nevnt blant kommunene er egne ROS analyser, IT-avdelinger og -verktøy, samt egne sikkerhetseksperter. En kommune savner ROS-veileder tilrettelagt av Valgdirektoratet, som ble lovet i mai, men som etter sigende aldri materialiserte¹⁰. Én fylkeskommune melder at de mottok veileder i sikkerhet og beredskap fra skanningleverandør.

5.2 Fylkenes egne vurderinger

Fylkene foretar valgoppgjør og gjennomgår valgstyrenes møtebøker, og er anmodet om å beskrive samarbeidet med kommunene.

Kontakten med kommunene

Kontakten mellom de to nivåene i valggjennomføringen vurderes som gjennomgående god – alle fylkene oppgir score 3-4 langs vurderingsskalaen 1-svært dårlig til 5-svært bra. Halvparten (53%) gir score 4.

Det er dessuten relativt bred enighet om at samarbeidet mellom de to nivåene har fungert bra. Når det gjelder oversending av valgmateriell gir halvparten (46%) score 5, mens fire av ti (40%) gir score 4 og én av ti (13%) gir score 3. Vedrørende kontrolltellingen av stemmene gir halvparten (53%) score 5 og resten (47%) score 4.

Utfylling av møtebok del 1

Fylkene vurderer utfyllingen av fylkesvalgstingets møtebok og spesifikt vanskelighetsgraden ved del 1, knyttet til avvik i gjennomføringene i de respektive kommuner. Tilbakemeldingene er varierende. Ett av ti fylker (7%) mener utfyllingen er vanskelig og to av ti (20%) at den er ganske vanskelig (score 1 og 2 på skalaen 1-svært vanskelig til 5-svært enkelt). Fire av ti (40%) sier «verken eller» (score 3),

¹⁰ Veileder i sikkerhet og beredskap ble lagt ut på Valgmedarbeiderportalen 30.juni 2017.

mens tre av ti (27%) synes det er ganske enkelt (score 4) og én av ti (7%) sier svært enkelt (score 5). Utfordringene knyttes blant annet til at man må kommentere foreslått forkastede stemmesedler før de legges i EVA, informasjonens detaljeringsgrad og dels manglende instruksjon om hvordan boken skal fylles ut.

Beskrivelsene begrunner dels at åtte av ti fylker (67%) mener Valgdirektoratets opplæring på dette punktet ikke har vært bra nok (67%), eller (13%) ikke tar stilling i denne vurderingen. Bl.a. henvises det til behov for standard/ instruksjon for utfyllingen og at opplæringen på dette punktet var fraværende / mangelfull.

5.3 Generelle brukervurderinger

Ut over de ovenfor beskrevne vurderingene er kommuner og fylker anmodet om å melde tilbake eventuelle andre forhold som de selv mener kan bidra til forbedret valggjennomføring. Forslagene berører et bredt spekter av aktiviteter. De er i noen tilfeller relativt spesifikke for den enkelte kommune / fylke og de særskilte erfaringene denne har gjort under valggjennomføringen, men kan like fullt ha allmennyttig karakter. Et knippe eksempler illustrerer bredden i tilbakemeldingene, av mer allmenn karakter (ingen av disse tilbakemeldingene går spesifikt på opplæringen):

Kommuner:

A. Generell gjennomføring:

- Valgdirektoratet kan med fordel være tidligere ute med forberedelsene.
- Valgstyrenes protokoller bør være offentlig tilgjengelige ved lov.
- Det er registrert avvik mellom valgoppgjør og protokoll hos valgstyret
- Behov for større samsvar mellom stortings- og sametingsvalg, bedre informasjon om sametingsvalget
- Valgdirektoratet må gjennomgå rutiner opp mot Folkeregisteret.
- Valgperioden er for lang – bør starte 1. august
- Avklare hvorvidt det skal være et krav til velgerne at de medbringer valgkortet
- Bedre plass til merknader i valgstyrets protokoll – mulighet for å endre protokoll frem til hele protokollen låses.

B. Praktisk gjennomføring:

- Avkrysningsmannntallet mangler linjenummerering (jfr. valgkortets henvisning til disse)
- Må informere kommunene om hvordan forhåndsstempel skal se ut.
- Tidligere varsel om manuell telling.
- Det bør være unødvendig å sende inn valgkortene fra forhåndsstemmegivningen.
- Ingen hensikt å registrere forhåndsstemmer som skal sendes til andre kommuner.
- Valgkortene bør angi tiden for forhåndsstemmegivning.
- Utenriksstemmer: Den offisielle konvolutten må forbedres
- Trenger utstysrliste for valglokalene
- Riksdekkende reklamer om informasjonsplikt

C. Verktøy / opplæring

- Registrerte F-stemmer på valgdagen la seg inn som ordinær F-stemme (sent ankommet).
- Bedre søkefunksjonalitet på valglokaler.no
- VMP er rotete – behov for å spisse informasjonen
- Trenger felles verktøy for publisering av brev og meldinger.

D. Samlingene:

- Fortsette med 2 opplæringssamlinger – minst 3 deltakere fra hver kommune.
- Gjennomføre regionale kurssamlinger
- Behov for differensiert opplæring: skille medarbeidere og erfarne deltakere.
- Egen opplæringsmodul på valgkort?
- Opplæringsmateriell er systemorientert - burde være mer funksjons-praksis-orientert.

Fylker:

- Samkjøre fylke og Storting ift fullmaktskomiteens kontrollkriterier. Bedre samkjøring av direktorat og departement (samt skanningleverandør).
- Bedre informasjon og veiledning om utskriving av møtebok del 1. Behov for strengere formelle krav til innlevering av listeforslag.
- Stemmesedler med uklarhet/manglende stemmer kobles ikke direkte til verifisering av rettelser. Generelt mye verifisering ved dette valget: mange velgere krysser til venstre. Stemmeseddelen må vise tydeligere hvordan man skal gjøre korrigeringer.
- Skanning i nødmodus – kan overføre alle filer – vil det fremgå hvilke som er overført?
- Behov for instruks for pakking av forkastede sedler.
- Behov for koordinering i Valgdirektoratets førstelinje.
- Dersom svar på spørsmål deles med alle fylker, slipper man kanskje å spørre selv. Telefonrunder med enkeltfylker er unødvendig (FAQ).
- Mye dødtid på opplæringssamlingene. Skille mellom behov hos erfarne og nye medarbeidere

Vedlegg 1. Om undersøkelsen

Valggjennomføringsundersøkelsen er sendt ut til valgansvarlige eller tilsvarende i hver kommune / fylkeskommune, henholdsvis (Tabell V1).

Tabell V1: Landets kommuner og kommuner i utvalget etter fylke. Antall og prosent.

Fylke	Populasjon kommuner		Utvalg kommuner		Utvalg fylker	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	18	4,2	13	3,9	1	6,7
Akershus	22	5,1	22	6,5	1	6,7
Oslo	1	0,2	1	0,3	-	-
Hedmark	22	5,1	19	5,7	1	6,7
Oppland	26	6,1	20	6,0	1	6,7
Buskerud	21	4,9	17	5,1	1	6,7
Vestfold	14	3,3	6	1,8	1	6,7
Telemark	18	4,2	14	4,2	1	6,7
Aust-Agder	15	3,5	12	3,6		0,0
Vest-Agder	15	3,5	11	3,3	1	6,7
Rogaland	26	6,1	21	6,3	1	6,7
Hordaland	33	7,7	28	8,3		0,0
Sogn og Fjd.	26	6,1	21	6,3	1	6,7
Møre og Romsdal	36	8,4	26	7,7	1	6,7
Sør-Trøndelag	25	5,8	21	6,3	1	6,7
Nord-Trøndelag	23	5,4	20	6,0	1	6,7
Nordland	44	10,3	30	8,9	1	6,7
Troms	24	5,6	21	6,3	1	6,7
Finnmark/Svalbard	19	4,4	13	3,9		0,0
Sum	428	100,0	336	100,0	15	100,0

Kommuneutvalget

Av 426 utsendte invitasjoner, har 340 kommuner påbegynt besvarelsen¹¹. Ved utgangen av undersøkelsens del 1 er fire kommuner falt fra, mens ytterligere to kommuner faller fra i del 2. 334 kommuner står med komplett gjennomføring, tilsvarende 78% av de utsendte invitasjonene. Analysen av kommunenes erfaringer er basert på de 336 som har fullført undersøkelsens del 1 og som har gitt sin samlede vurdering av Valgdirektoratets tjenester - 79% av utsendte skjema

Med så vidt høy respons, er sannsynligheten for at det har oppstått systematiske utvalgsskjevheter under datainnsamlingen lav. Eksempelvis følger utvalget av kommuner gjennomgående den fylkesvise fordelingen. De største avvikene finner vi for Nordland (-1,4 prosentpoeng), Vestfold (-1,5 prosentpoeng) og Akershus (+ 1,4 prosentpoeng). Akershus og Oslo fylker har fulltelling. De fire største byene er representerte i utvalget.

Det er mulig å besvare undersøkelsen i flere omganger. Median intervjuetid er 20 minutter for alle besvarelsene og 19 minutter for kommuner som har gjennomført hele undersøkelsen i en enkelt sesjon.

¹¹ Oslo har fått undersøkelsen tilsendt som kommune.

Fylkeskommuneutvalget

Fylkesutvalget ble sendt ut til 18 fylkesledere, da Oslo mottok kommuneskjema. Av disse har 15 fylker levert komplett besvarelse (83% av utsendte invitasjoner).

Spørreskjemaet for fylkene har mindre omfang for kommunene. Median gjennomføringstid er likevel 19 minutter, om lag som for kommunene.

Både kommune- og fylkesutvalgene analyseres som de er, uten vektning eller annen justering.

Statistisk usikkerhet

Det vil alltid knytte seg en viss usikkerhet til resultatene når vi spør et utvalg og ønsker å generalisere resultatene til å gjelde hele målgruppen (alle kommuner/fylker). Denne usikkerheten, eller feilmarginen, kan beregnes statistisk. Et sentralt mål i denne sammenhengen er standardavviket. Standardavviket beregnes ut fra hvor mye hver enkelt enhet avviker fra gjennomsnittet for alle enhetene i undersøkelsen når det gjelder den egenskapen vi ønsker å måle. Med utgangspunkt i standardavviket kan vi beregne feilmarginen for det aktuelle resultatet. Fastsettelsen av feilmarginen vil også avhenge av hvor stor usikkerhet vi er villige til å akseptere. Det vanlige er å angi feilmarginer basert på 95 prosent sannsynlighet. Dette betyr at hvis vi hadde 100 forskjellige uavhengige utvalg, ville resultatet ligge innenfor de feilmarginene vi oppgir i minst 95 av de 100 undersøkelsene.

Tabell V1. Statistiske usikkerhetsmarginer

Kommuner:

UNIVERS (plott)	426				
UTVALG, antallet vi spør (plott)	336				
...vi måler svar på	50 %	40 %	20 %	5 %	
+/- svaret som er gitt	2,5 %	2,5 %	2,0 %	1,1 %	
Gir nedre grense i konfidensintervall	47,5 %	37,5 %	18,0 %	3,9 %	← Feilmargin
Gir øvre grense i konfidensintervall	52,5 %	42,5 %	22,0 %	6,1 %	

Fylker:

UNIVERS (plott)	18				
UTVALG, antallet vi spør (plott)	15				
...vi måler svar på	50 %	40 %	20 %	5 %	
+/- svaret som er gitt	10,9 %	10,7 %	8,7 %	4,8 %	
Gir nedre grense i konfidensintervall	39,1 %	29,3 %	11,3 %	0,2 %	← Feilmargin
Gir øvre grense i konfidensintervall	60,9 %	50,7 %	28,7 %	9,8 %	

Feilmarginene i prosenttabellene som benyttes i denne undersøkelsen uttrykkes i prosentpoeng (Tabell V1). Feilmarginer angir da intervallet for prosentresultater som med 95 % sannsynlighet inneholder det sanne resultat. Feilmarginene varierer med den prosentvise størrelsen på den egenskapen vi måler (orange felt) og antall respondenter som ligger til grunn for estimatet (gult felt - utvalg). Generelt sett øker usikkerheten jo nærmere en egenskap kommer 50%, og jo færre observasjoner estimatet baseres på.

Hvis vi for eksempel har funnet at en egenskap blant kommunene har en oppslutning på 40% i hele utvalget på 336 respondenter, gir dette en feilmargin på +/- 2,5 prosentpoeng. Blant alle kommunene kan det da være mellom 37,5 og 42,5 prosent som har denne egenskapen, selv om det mest sannsynlige resultatet er 40 prosent. For fylkene, der utvalget er adskillig mindre (nominelt sett), er usikkerheten tilsvarende desto høyere (+/- 10,7 prosentpoeng).

Samtidig betyr at usikkerheten øker når vi studerer undergrupper av kommuner/fylker. Dette er mindre aktuelt i denne kartleggingen, som stort sett baseres på de totale utvalgene.

For ikke å overdrive utvalgets presisjon, snakker vi analysen gjerne om generelle størrelser som eksempelvis «tre av ti», snarere enn eksakt «30%».

Den statistiske usikkerheten sier imidlertid ikke noe om utvalgets representativitet, som må vurderes for seg.